

УДК

316.344.42(44)(049.3)

Душан Гујаничић

„Les Cinq-Mille ; fortune et faillite de l'élite française”, Cherche midi, Paris, 2014.

„Француска је данас болесник у Европи.“ Са оваквим, колико радикалним толико и изненађујућим уводом започиње дело групе аутора Семплисијис Егијон (Simplicius Aiguillon)¹ под на-

* Истраживач сарадник, Институт за политичке студије.

1 Hans Jacob Christoph von Grimmelshausen, *Авентуре Симплисијуса Симплисисимуса*, 1669. Симплисије Симплисисимус је даљи рођак Волтеровог Кандида који је сто година пре њега и као он „имао доста тачно резонување али са најпростијим духом.“ Ова личност је инспирисала ауторе ове књиге.

зивом „Пет хиљада - богатство и пропаст француске елите.“ Издавачка кућа “Cherche midi” је 2014. године овим делом на 212 страница и француском језику отворила једну актуелну, али и деликатну тему у данашњој Француској, а то је питање њене елите и конкретно друштвене реалности коју она у доброј мери ствара или обликује. Наравно, питање елита је једно од оних које већ дугачак период закупа велики број научника и истраживача у друштвеним наукама („критика елита је класика у политичким и социолошким наукама”, тврде аутори), а нама се посебно чини значајним давање једног интелектуалног осврта на њено деловање, размишљање и утицај у једној тако значајној земљи каква је у много чему Француска.

Аутори књиге полазе од основне тезе да својеврсна каста од пет хиљада људи влада овом великом земљом и да њена затвореност, самољубље и каријеризам коме су подређени готово сви општи интереси успоравају, а неретко и онемогућавају напредак Француске у многим сферама. „Француске елите верују само саме себи“, примећује познати француски писац Жак Жилијар (*Jacques Julliard*), а с тим се слажу и аутори овог дела, јер „елите делују само на основу консензуса и могу само саме себи да суде; оне уживају фактичку неодговорност...“ Шта

све повезује припаднике ове групе? Они, на име, деле „исти начин живота, исту културу, исто поље интереса, исти пригодни речник, исте илузије.”

Посебно занимљиво питање коме аутори поклањају приличну пажњу је на који начин се регрутују чланови ове привилеговане групе. У „њиховој” Француској „све се одиграва у периоду између 20 и 26 година, на изласку из ЕНА (Националне школе администрације), Политехничке академије или НЕС (Висока економска школа)”, што по ауторима јасно указује на чињеницу да је филтер за улазак међу елиту врло густ и да готово нужно мора проћи кроз неку од ове три француске школе на гласу. Дакле, својеврсна меритократија врло ограниченог обима је успостављена. Притом, треба очигледно избећи опасност од погрешног поједностављивања на основу којег би се тврдило да наведене школе са репутацијом елитних у Француској свесно и наменски производе будуће чланове фаворизоване касте, јер ових „5000 нису сви елита, али се сматрају таквима“ и имају „потпуни консензус у циљу искључења из полуга власти сваког онога који не дели њихов прагматизам или би могао да угрози њихове привилегије.“ У ту фаворизовану групу спадају: политичари, директори великих приватних предузећа или компанија, високи државни

службеници, председници синдиката, директори великих медија... списак свакако није исцрпан.

Из оваквог осећаја супериорности (наравно никада формално израженог) у односу на остатак света се развила склоност ка олаком, готово природно подразумеваном прихватању разноразних привилегија и повластица. Какве су конкретно привилегије у питању? Оне се свакако изражавају на различите начине и у различитим областима, али оно што им је неспорно заједничко је да настоје да трајно „закључају” систем како би својим носиоцима омогућили посебно повољан положај у погледу политичких функција, економске моћи, пореског третмана, избегавања разних видова одговорности и слично. То су најчешће неке погодности у материјалним предметима, коришћење покретних и непокретних добара у службене сврхе, поједине пореске олакшице...

С друге стране, једна од главних особина наведене неформалне касте на коју указују аутори ове књиге је лицемерје у поступању, у смислу двоструких стандарда, једних које очекују за „обичне смртнике“ и друге које љубоморно примењују за себе. Односно, „што вреди за светину, не примењује се на нас.“ Исто тако, њихово деловање, како је с правом наглашено, је често праћено (скривеним) парадоксима. Тако на при-

мер, припадници ове групе се готово сви до једног заклињу у републиканске идеале и вредности модерне Француске чије је полазиште несумњиво 1789. година, а с друге стране, многи од њих имају однос према привилегијама као припадници недодирљивог племства из периода апсолутне монархије. То се рецимо односи на извесну зацементираност њихових радних места (јер они практично не познају категорију отказа), али такође и на њихову велику тајновитост у вези сваког евентуалног интересовања јавности за њихову имовинску карту. „Земља која изражава до крајности своју љубав према равноправности је истовремено и та где је врховно трагање оно за привилегијама.“ Луцидно подвлаче аутори књиге један велики француски парадокс!

Као пак главно средиште непримерених привилегија аутори књиге истичу пренадуван државни апарат; уосталом довољно је напоменути да је ова земља између 1982. и 2003. регрутовала скоро милион додатних чиновника, а да држава потроши 54% произведеног богатства. С обзиром на једно од недодирљивих начела у Француској које се односи на обавезу одржавања континуитета јавне службе, сваки изговор се јавља као довољан да се и другоразредном функционеру обезбеди бар нека привилегија. Тако префект департамана, његов генерал-

ни секретар, директор кабинета, као и подпрефект уживају право на службена кола која се тумаче као „у начелу продужетак канцеларијског посла.“

Једно од средстава које *de facto* служи члановима елите да држе обичан народ у подређеном положају је „њихова зависност од сваке врсте правног нормирања.“ Законодавна инфлација од 70 нових закона и 1500 нових декрета годишње довољно говори у прилог овој тврдњи. Друга ја ствар пак (не)доследност у примени бројних прописа где припадници елите такође имају немалу одговорност. Склоност ка претераном нормирању (тзв. панјуридизација) је толико да буквално ниједна област, нити једно питање нису ван дејства неке правне норме. На тај начин се, свесно или несвесно, одржава својеврсни зачарани круг-„један лоше срочен и написан закон се не укида, већ се доносе други који га додатно усложњавају не поправаљајући га притом, а онда се његова негативна дејства коригују другим текстовима”, итд... За једну државу као великог баштиника римске правне традиције каква је Француска, својеврсна неодговорност и неуспех њене елите се огледају и на овом пољу.

Начин на који свакодневно делује ова моћна, али неформално постојећа група није увек лако разазнати. Аутори су тога посеб-

но свесни, па истичу: „Узалуд би било тражити неко дело у којем су ‘5000’ написали своју догму. Одбрана њихових интереса није организована, она је органска.“ Они имају своја неписана правила понашања, свој мање-више сличан развојни пут и један често уопштен и шаблонски говор.

Истовремено, њихов однос према француском идентитету (или што би се рекло код нас „националном питању“) је врло занимљив. Имајући у виду да је добар део њих произишао из културног миџа близак вредностима маја 1968, снажно обележен идејом мултикултурализма по сваку цену и супротстављањем сваком ауторитету а поготову државном, онда не може да чуди њихов млак и површан однос према француском националном питању и идентитету. Њихов буквално преведени „дрвени језик“ (*langue de bois* како то кажу Французи) или ближе нашем језику „немушти језик“ је једно моћно средство зауздавања сваког „политички некоректног“ мишљења у јавности. Они опет са своје стране врло радо користе одређене речи или фразе у циљу придобијања јавности, као што су социјална правда, јавна служба, антирасизам, борба против хомофобије, животна средина, позицији на покајање због колонијалне прошлости, реформе и слично. Такође, врло им је драго страсно позивање на људска права („људ-

скоправаштво“) и у оквиру тога им није ни страна подршка праву на мешање у унутрашње послове других земаља (*droit d'ingérence*) уз позивање на заштиту људских права и слобода. Аутори у том погледу наводе посебно улогу великих медија у подршци свим такозваним праведним ратовима НАТО-а, не заборављајући ни рат против Србије. Притом, ова „људскоправашка“ квазиидеологија не може да порекне у основи њихово подозрење према идеологијама уопште, као „симбола затворености духа у њиховим очима.“

С друге стране, аутори не пропуштају да помену чињеницу која је данас у Француској једногласно прихваћена и која делује као неизбежна последица свега претходо реченог, а односи се на све већи јаз који се ствара и све више продубљује између народа и елите. Основ тог незадрживог губитка поверења лежи првенствено у „осећају народа да елите држе говоре без везе са реалношћу.“ Али, аутори нису нарочито нежни у свом суду ни према самом француском народу где кажу да „Французи гунђају, али не чине ништа да се то промени“, као и да „прихватају да их њихови представници варају и лажу.“

На крају, у закључку књиге аутори покушавају да сагледају перспективе даљег поступања ове неформалне али моћне клике, као и њихов далекосежан утицај

на француску државу и друштво. Они првенствено предлажу да се база из које се регрутују припадници будуће елите нужно прошири, да се оконча „инцестуозни однос државе са великим предузећима“ (мисли се на чињеницу да су руководиоци великих фирми истовремено и држаоци појединих државних функција), затим да се оконча са привилегијама сваке врсте, а поготово фискалним, као и да се стави тачка са злоупотребом јавних добара као француском свакодневнициом. На економском плану се предлаже значајно смањење јавне потрошње и заустављање високих пореза, које данас буквално гуше француски државни организам. На правном пак пољу се предлаже окончање једне негативне праксе, као једног, додуше не само француског специјалитета данашњице, а то је доношење великог броја правних прописа сваке врсте чија примена остаје често селективна и проблематична.

„5000“ су терет који оптерећује француско друштво својим самољубљем, неефикасношћу и каријеризмом. Имајући у виду степен готово свеобухватне друштвене кризе коју Француска пролази, оваква једна луцидна и утемељена критичка анализа деловања државне елите је веома потребна и добродошла. Аутори се надају да земљу неће захватити нека нова 1789. година, као и

да се неће поновити историјска закономерност према којој су се „велики преображаји француске елите дешавали само после катаклизмичких историјских догађаја, Велике револуције, пропасти царства 1870, пораза 1940... Имајући у виду огроман потенцијал ове земље, као и њену историјску, политичку и културну димензију у свету, остаје нам да верујемо да надања добронамерне групе аутора ове занимљиве књиге неће бити изневерена.